

HİNDUİZM'DE YARATILIŞ

Evren ve İnsan Algısı

Sevinç AKSİN

EskiYeni Yayınları: 223

HİNDUİZM'DE YARATILIŞ
Evren ve İnsan Algısı

Sevinç AKSİN

© FCR YAYIN REKLAM BİLGİSAYAR SAN. ve TİC. LTD. ŞTİ.
(Sertifika no: 13178)

Editör
Prof. Dr. Canan SEYFELİ

Mizanpaj ve Kapak
FCR

Baskı ve Cilt
NY MATBAACILIK YAYINCILIK
KAĞITÇILIK TİC. VE SAN. LTD. ŞTİ.
Ostim OSB Mh. 1250 Cd. No: 24 Yenimahalle/ANKARA
Tel: (0533) 591 86 17 (Sertifika no: 50732)

1. Baskı: Mayıs 2024

ISBN: 978-625-6781-45-0

FCR YAYIN REKLAM BİLGİSAYAR SAN. ve TİC. LTD. ŞTİ.
Hacı Bayram Mah. Boyacılar Sk. No: 14/1
Ulus-Altındağ/ANKARA • Tel: (0312) 310 08 60
Web: www.fcr.com.tr • e-mail: fcr@fcr.com.tr

HİNDUİZM'DE YARATILIŞ

Evren ve İnsan Algısı

Sevinç AKSİN

Ankara 2024

Sevinç AKSİN

1981 yılında Diyarbakır'da doğdu. İlk, orta ve lise eğitimini Diyarbakır'da tamamladı. Lisans eğitimini 2007'de Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesinde bitirdi. Yüksek lisansını 2018 yılında Dicle Üniversitesi Felsefe ve Din Bilimleri Dinler Tarihi Bilim Dalında "Süryani Kadim Kilisesi'nde Vaftiz Sakramenti" başlıklı teziyle, doktorasını 2024 yılında "Hinduizm'de Yaratılış: Evren ve İnsan Algısı" başlıklı tez ile tamamladı.

“Gerçek tektir; bilgiler onu çeşitli isimlerle adlandırır.”

Rig Veda

ÖN SÖZ

İnsanoğlunun dünya mekânında varlığını anlama ve anlamlandırma gayesi yaratılış fikriyle ilişkilidir. Yaratılış fikri din ve bilimin yegâne olgularından biridir. Ancak dinlerde yaratılış fikri daha açık ve belirgin olarak mitlerde ifadesini bulurken bilimde ise yaratılış fikrini araştırma tez, hipotez ve antitezlerle süregelen açık uçlu bir araştırma sürecine dayanır. Dinsel geleneklerin çoğunda yaratılış fikri evrenin ve insanın yaratılışında tanrı fikrinin varlığını ortaya koyar. Hinduizm’de İslam, Hıristiyanlık, Yahudilik ve Maniheizm dinlerindeki gibi var olan açık tek bir yaratılış metni bulunmamaktadır. Bunun nedeni Hinduizm’in geniş ve zengin bir külliyata sahip olmasından kaynaklanır.

Dinlerde yaratılış evrenin, insanın ve varlıkların yaratılışını içerir. Evrenin ve insanın yaratılışı ise tanrı fikri, ölüm, yaşam, ahiret, dünya ve dünyaya yüklenen anlamı belirler. Dolayısıyla da yaratılış, evren ve insan algısını biçimlendiren bir husustur. Hinduizm kadim ve köklü geçmişiyile zamanlar üstü bir dindir. Bu dinin teolojisi ve öğretileri geniş ve zengin bir kutsal metin külliyatına dayanır. Hinduizm kutsal kitap külliyatı vahyedilen ve geleneğin ürünü olan ve işitilen olarak bilinen iki tür metinden oluşur. Bu metinler uzun bir zaman sürecinde yazıya aktarılmıştır. Hinduizm’in kutsal metinlerinin vahiy ve gelenek ürünü olmasından kaynaklı kutsal metinlerde birçok mit ve sembolik anlatı yer alır. Mitler ve sembollerin yoğun yer aldığı Hindu kutsal metinlerinde tek bir yaratılış mitolojisi yer almaz. Bu nedenle çalışmada kutsal metinlerde yer alan evrenin ve insanın yaratılış mitlerindeki ortak unsurlar belirlenip Hinduizm’de yaratılış mitolojisini sunma hedeflenmiştir.

Çalışmada Hinduizm’de yaratılış ve yaratılış ile biçimlenen evren ve insan algısının kavranılması için konu giriş ve üç bölüm şeklinde işlenmiştir. Çalışmada bölümler arasında bütünsel bir yaklaşım sunulmuştur. Çalışmanın giriş bölümünde konunun sınırları, amaç ve kaynakları verilmiştir. Çünkü yaratılış konusu geniş bir çalışma alanını kapsamaktadır. Birinci bölümde Hinduizm’de evrenin ve insanın yaratılışı işlenirken yaratılışı başlatan, yaratılış öncesi, yaratılışın başlangıcı ve yaratılış sonrasını ilgilendiren önemli kavramlar ve bunların tanrı fikri ile ilişkisi belirlenmiştir. Çünkü yaratılış mitolojisi bir dinin kutsalını, sembolizmini, varlıklarını ve dünya yaşamını ortaya koyan ana kaynaktır. Buradan hareketle birinci bölümde kutsal metinlerde yaratılış mitleri, ikinci bölümde Hinduizm dininin yaşamdaki temel felsefesini belirleyen öğretinin evren ve insan algısı ile ilişkisi, üçüncü bölümde ise dünya hayatında makrokozmos evrenin mikrokozmos hali olan insanın dünya ve ahiret yaşamı ve bunların yaratılış ile ilişkisi işlenmiştir.

Dinler tarihi alanındaki yüksek lisans ardından doktora sürecinde engin bilgisi ve deneyimlerini paylaşan, fikirlere geniş bir bakış açısıyla bakmayı öğreten ve sorgulamaya yönelten, yorumlama bakış açısını sunan, yol gösterici eleştirileriyle rehberlik eden değerli danışman hocam sayın Prof. Dr. Canan Seyfeli’ye teşekkürü bir borç bilirim. Bununla birlikte doktora sürecinde verdiği dersler ve desteklerle çalışmanın şekillenmesinde önemli payı olan kıymetli hocam sayın Doç. Dr. Hadi Tezokur’a, araştırma sürecinde konuyla ilgili önemli hususlara dikkat çeken, olumlu eleştirileriyle yol gösteren değerli hocalarım sayın Prof. Dr. Metin Bozan ve Prof. Dr. Hayreddin Kızıl’a şükranlarımı sunarım. Doktora sürecindeki aşamalarda aynı heyecanları paylaşıp birbirimize destek olduğumuz değerli arkadaşlarım Cüneyt Yeşil, Yasin Öner ve Emine Bilge’ye ve hem akademik alanda hem de yaşamda paylaşım içinde bulunduğum, desteklerini sunan güzel dostlarım Dr. Öğr. Üyesi

Mehmet Mekin Meçin, Dr. Öğr. Üyesi Seval Kaya, Dr. Öğr. Üyesi. İbrahim Korhan ve Uzm. Fatma Boztaş'a teşekkürlerimi sunarım.

Doktora sürecinde ve yaşamdaki her anımda desteklerini esirgemeyen, çalışma sürecinde yanımda olan, masa başındaki halime katlanan kıymetli geniş ailemin tüm fertlerine, her zaman saf ve temiz duygularla yanıma gelip çalışmama güç veren güzel yürekli yeğenlerim Helin Beşer, Hejar Beşer, Barış Roni Aksin, Hevidar Aksin ve Elif Beşer'e sonsuz teşekkür ederim.

Sevinç AKSİN
Diyarbakır-2024

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ	7
KISALTMALAR	14
ŞEKİLLER TABLOSU	15
GİRİŞ	17
1. ARAŞTIRMANIN KONUSU VE SINIRLARI	20
2. ARAŞTIRMANIN AMACI VE YÖNTEMİ	24
3. ARAŞTIRMANIN KAYNAKLARI	26

BİRİNCİ BÖLÜM

HİNDUİZM'İN KUTSAL METİNLERİNDE YARATILIŞ

1.1. HİNDUİZM'İN KUTSAL METİNLERİNDE EVRENİN YARATILIŞI- 30	
1.1.1. Vedalarda Evrenin Yaratılışı	32
1.1.1.1. Vedalarda Düşünce ve Arzuyla Gelen Yaratılış	33
1.1.1.2. Vedalarda Tanrısal Evrenin Yaratılışı	36
1.1.1.3. Vedalarda Duyular Evreninin Yaratılışı	39
1.1.1.4. Vedalarda Duyular Evreninde Varlıkların Tezahürü --	43
1.1.2. Brahmanalarda Evrenin Yaratılışı	44
1.1.3. Upanişadlarda Evrenin Yaratılışı	47
1.1.3.1. Upanişadlarda Düşünce ile Yaratılış	50
1.1.3.2. Upanişadlarda Tanrısal Evrenin Yaratılışı	54
1.1.3.3. Upanişadlarda Duyular Evreninin Yaratılışı	59
1.1.3.4. Upanişadlarda Duyular Evreninde Varlıkların Tezahürü	61
1.1.4. Mahabharata'da Evrenin Yaratılışı	63
1.1.5. Manu Kanunnamesi'nde Evrenin Yaratılışı	68
1.1.6. Puranalarda Evrenin Yaratılışı	70
1.2. HİNDUİZM'İN KUTSAL METİNLERİNDE İNSANIN YARATILIŞI - 83	
1.2.1. Vedalarda İnsanın Yaratılışı	84

1.2.2. Brahmanalarda İnsanın Yaratılışı -----	85
1.2.3. Upanişadlarda İnsanın Yaratılışı-----	87
1.2.4. Mahabharata'da İnsanın Yaratılışı -----	90
1.2.5. Manu Kanunnamesi'nde İnsanın Yaratılışı -----	90
1.2.6. Puranalarda İnsanın Yaratılışı-----	91
1.3. HİNDUİZM KUTSAL METİNLERİNDE MADDENİN YARATILIŞI -	95
1.4. HİNDUİZM'DE YARATILIŞIN SİSTEMATİK İFADESİ-----	102

İKİNCİ BÖLÜM

UPANIŐADLARDA AÇIĐA ÇIKAN HİNDU EVREN VE İNSAN ALGISI

2.1. UPANIŐADLARDA EVREN ALGISI: BRAHMAN -----	106
2.1.1. Evrenin Tanrısallığı: Öz Brahman-----	107
2.1.2. Evren ve Bilinç İlişkisi: İlahi Bilinç Brahman-----	110
2.1.3. Evren ve Brahman'ın Sıfatları -----	117
2.1.3.1. Saguna Brahman: Evrenin Hükümdarı -----	117
2.1.3.2. Nirguna Brahman: Mutlak -----	120
2.1.4. Duyular Evreni: <i>Maya, Puruşa</i> ve <i>Prakriti</i> -----	123
2.1.5. Evrenin Ses ve Söz Oluřu: AUM (OM) -----	136
2.2. UPANIŐADLARA GÖRE İNSAN -----	138
2.2.1. İnsanda Tanrısal Ruh: Atman-----	140
2.2.2. İnsanda Benlik ve Bilinç Olgusu: Atman- Brahman BirliĐi	141
2.2.3. Bedenlenmiř Ruh: <i>Paramatman-Jivatman</i> ve <i>Puruşa-Prakriti</i> BirliĐi -----	145
2.2.4. İnsanda Üç Beden Formu: <i>Stola řarira, Suřsam řarira</i> ve <i>Karan řarira</i> -----	149
2.2.5. İnsani Nefes: <i>Prana</i> -----	152
2.3. UPANIŐADLAR FELSEFESİYLE BİÇİMLENEN YARATILIŞ VE ÖLÜM FİKRİ -----	156
2.3.1. Yaratılış ve Ölüm İlişkisi -----	156
2.3.2. Ölüm Sonrası Bireysel Ruhun Evrensel Döngüsü-----	163
2.3.2.1. Bireysel Ruh Göçü ve Kurtuluş: <i>Karma, Samsara</i> ve <i>Mokşa</i> -----	164

2.3.2.2. Bireysel Ruhun Tanrısal Evren Durakları: Cennet ve Cehennem	168
2.3.3. Kıyamet: Evrensel Ruh Göçü	172
2.4. VEDANTA FELSEFİ OKULLARINA GÖRE EVREN VE İNSAN ALGISI	175

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

HİNDU EVREN VE İNSAN ALGISININ DÜNYA HAYATINI BİÇİMLENDİRMESİ

3.1. HİNDU EVREN ALGISINA GÖRE DÜNYA VE ANLAMI	185
3.2. HİNDU EVREN VE İNSAN ALGISINA GÖRE İNSAN VE YAŞAMIN ANLAMI	190
3.2.1. İnsan Ruhu ve Yaratılıştan Gelen Nitelikleri	191
3.2.2. İnsan Bedeni ve Yaratılıştan Gelen Özellikleri (Elementler)	195
3.2.3. Hindu İnsan Algısına Göre Dünya Hayatı ve Anlamı	196
3.2.4. Dünya Hayatında İnsanın Dört Amacı: <i>Puruşarta</i>	203
3.2.3.1. Dünya Hayatında Yaşam Kuralları: <i>Dharma</i>	206
3.2.3.2. Dünya Hayatında Refah: <i>Artha</i>	207
3.2.3.3. Dünya Hayatında Arzu: <i>Kama</i>	208
3.2.3.4. Dünya Hayatından Kurtuluş ve Mutlak'ta Birlik: <i>Mokşa</i>	210
3.2.5. İnsan Yaşamının Dört Evresi: <i>Aşramalar</i>	212
3.3. HİNDU EVREN VE İNSAN ALGISININ DİNİ PRATİKLERE YANSIMALARI	213
3.3.1. Beş Kutsal Fedakârlık: <i>Pançamahayajna</i>	215
3.3.2. Yaşam Döngüsü Ayinleri: <i>Samskaralar</i>	219
3.3.2.1. Ana Rahmine Düşüş Ritüeli: <i>Garbhadana</i>	222
3.3.2.2. Doğum Ritüeli: <i>Jatakarma</i>	224
3.3.2.3. Ruhsal Doğum (İnisiyasyon) Ritüeli: <i>Upanayana</i>	226
3.3.2.4. Evlilik Ritüeli: <i>Vivaha</i>	229
3.3.2.5. Cenaze Ritüeli: <i>Antyeşti</i>	232
3.3.3. Hinduizm'de İbadet: Puja Ritüeli	238

3.3.4. Yoga Uygulamaları -----	240
3.3.4.1. Eylem Yoga: <i>Karma Yoga</i> -----	249
3.3.4.2. Bilgi Yoga: <i>Jnana Yoga</i> -----	249
3.3.4.3. Zihin Yoga: <i>Raja (Aštanga) Yoga</i> -----	249
3.3.4.4. Sevgi Yoga: <i>Bhakti Yoga</i> -----	251
3.3.5. Yıllık Kutlamalar -----	253
3.3.5.1. Zafer Festivali: <i>Dasara</i> -----	255
3.3.5.2. Işık Festivali: <i>Diwali</i> -----	255
3.3.5.3. Bahar Festivali: <i>Holi</i> -----	258
3.3.5.4. İlkbaharda Ay'ın Beşinci Günü: <i>Vasat Pañçami</i> -----	259
3.3.5.5. Şiva'nın Gecesi: <i>Maha Şivaratri</i> -----	259
SONUÇ -----	261
KAYNAKÇA -----	270

ŞEKİLLER TABLOSU

Şekil 1: Brahmanda EvrenYumurtası-----	79
Şekil 2: Hinduizm'de Yaratılış Sistematiği-----	104
Şekil 3: Puruşa ve Prakti'den Duyular Evreninin Yaratılış-----	130
Şekil 4: Cehalete Düşen İnsanın Döngüsü-----	201
Şekil 5: Yoga Tanrısı Şiva-----	241

KISALTMALAR

Bkz.	Bakınız
c.	Cilt
Chap.	Chapter
Çev	Çeviren
Ed.	Editör
s.	Sayfa
S.	Sayı
ss.	Sayfalar arası
vb.	Ve benzeri
vs.	Ve sâire
Vol.	Volume
yy.	Yüzyıl